

Ad Broere over de kwetsbaarheid van onze geldeconomie

Economisch activist Ad Broere strijdt tegen het bestaan van rente en tegen de geldcreatie door commerciële banken. De reden waarom legt hij eenvoudig uit in zijn nieuwe boekje *Hanneke de Vries leent geld bij de bank*. Broere is uiterst pessimistisch over ons economisch stelsel. „Ik denk dat het gigantisch en finaal mis gaat lopen.” **■** Jurgen Tiekstra **●** Petra van Vliet

Ad Broere woont, samen met zijn vrouw Anneke, in een huurhuis. Dat ze huren, is een principekwestie. „Ik heb al lang geleden besloten geen hypotheek meer te nemen”, vertelt hij op een woensdagochtend, gezeten in zijn Amsterdamse woning. „Ik wil geen afhankelijkheid van een bank. Van 1979 tot 1990 heb ik zelf bij een bank gewerkt en in die tijd heb ik ervaren dat banken geen Algemeen Nut Beogende Instellingen zijn, maar dat ze integendeel alleen naar hun eigenbelang kijken en totaal niet geïnteresseerd zijn in het wel en wee van hun klanten.”

Nadat hij de bancaire wereld verliet, werkte Broere als financieel adviseur voor het midden- en kleinbedrijf. Vanaf 2007 werd hij dermate getroffen door de misstanden die hij zag in de financiële wereld dat hij ging schrijven. Van zijn hand verschenen drie titels: *Een menselijke economie* (2009), *Ending the global casino* (2010) en *Geld komt uit het niets* (2012).

Naarmate de jaren vorderden, ontpopte de idealist in hem zich steeds meer tot een activist. Dit jaar was hij een van de mensen achter het Burgerinitiatief Ons Geld, dat genoeg handtekeningen verzamelde om afgelopen 14 oktober een rondetafelgesprek af te dwingen met de Vaste Commissie Financiën in de Tweede Kamer. Twee economische fundamenteën wilden hij en de anderen ter discussie stellen in bijzijn van de financiële specialisten uit het Nederlandse parlement: allereerst dat commerciële banken geld mogen creëren als zij leningen verstrekken; ten tweede dat over een lening rente wordt geheven.

De eigenzinnigheid van Broere bleek toen hij begin oktober ineens afstand nam van het Burgerinitiatief. Hij geloofde niet in de strategie die zijn mede-initiatiefnemers kozen voor het rondetafelgesprek zelf: zij wilden het onderwerp 'rente' eerst in

de ijskast zetten. „Maar mijn uitgangspunt is dat het onderwerp geldschepping niet los kan worden gezien van rente. Ik wil dat die onderwerpen tegelijkertijd bediscussieerd worden.”

In augustus verscheen een nieuw boekje van Ad Broere: *Hanneke de Vries leent geld bij de bank*, een korte vertelling over een vrouw die in conflict komt met een bank die haar een lening heeft verstrekt. De tekst wordt vergezeld door ongedwongen tekeningen van Andreas Kruis, dochter van Jan Kruis. Met het boekje, gedrukt in eigen beheer, wil Broere een groter publiek bereiken dan hij tot nog toe deed. „Want de grotere groep leeft nog steeds in de veronderstelling dat bankinstellingen spaargeld ontvangen en dat uitlenen”, zegt hij. „In werkelijkheid creëren ze geld uit het niets door een boekhoudkundige handeling. Voordat je kunt praten over het niet vanzelfsprekende van het heffen van rente, moet je eerst kennis hebben van dat geldscheppingsproces. Spaargeld ontstaat als bijproduct van het geldscheppingsproces, niet andersom. Dus heel simpel: jij koopt een huis van twee ton en hebt voor honderd procent een hypotheek. Jij gaat een leningcontract aan met de bank. Op basis van dat leningcontract creëert de bank een vordering op jou en een verplichting aan jou om dat geld uit te betalen. Dus aan beide kanten van de balans ontstaat er geld dat er nog niet was. De verkoper van het huis heeft in dit voorbeeld geen hypotheek meer en ook niet een directe besteding voor het geld, dus hij zet dat geld op de bank als spaargeld. Zo ontstaat er dus spaargeld.”

Niet de centrale banken, maar de commerciële banken creëren het merendeel van het geld, benadrukt Broere. Van al het digitale geld in omloop is 94 procent afkomstig van bancaire bedrijven als ING, ABN Amro en Rabobank, zegt hij. Doordat zij een kleine liquiditeitsreserve

Banken zijn geen Algemeen Nut Beogende Instellingen, maar kijken alleen naar hun eigenbelang

hoeven aan te houden ten opzichte van hun leningen, zijn hun bankbilans gezamenlijk uitgegroeid tot vier keer de omvang van het hele Nederlandse bruto binnenlands product (bbp). Bovendien zijn er schuldenbergen ontstaan in het bedrijfsleven, bij overheden en bij huishoudens.

Oneindige wedloop

Maar wat is er mis met rente? Door het te heffen, worden banken toch beloofd voor hun investeringen? Wanneer je rente heft, zegt Broere, begint er een oneindige wedloop om geld. „Als er niet meer zou zijn dan een miljoen aan leningen, dan is er een miljoen aan geld in omloop. Die miljoen moet uiteindelijk worden bestemd voor de aflossing van die een miljoen. Je hebt dan dus niet het geld in omloop dat is bestemd voor het betalen van de rente. Dat is er niet. Dus wat gebeurt er: er wordt nieuw geld gecreëerd om die rente af te lossen. Dat proces gaat door en door en door, want je loopt voortdurend achter de feiten aan. Er is telkens meer behoefte omdat die rente over de schuld alleen maar toeneemt omdat ook de schuld toeneemt. Geld creëren door schuld brengt inherent een onoplosbaar probleem met zich mee: er is altijd een tekort.”

Dat eeuwige gebrek laat zijn sporen na op het milieu en het klimaat. „Vanuit het grote geheel gezien teneert de schuld vanwege de rente naar een steeds hoger niveau. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de drang om terug te betalen, hoe groter de druk die gelegd wordt op de economie om een grotere prestatie te leveren. En die grotere prestatie kan alleen geleverd worden door uitputting van de natuurlijke hulpbronnen. Dat is wat je ziet in de visserij, in de landbouw, in de grondstofwinning.”

Los hiervan veroorzaakt rente materiële ongelijkheid. Op dit punt refereert Broere aan het onderzoek van de Duitse Margrit Kennedy. „Zij

Economie

Hanneke de Vries leent geld bij de bank.

Ad Broere

Humane Economy Publishing
€ 8,95

was een hoogleraar Architectuur die zich enorm verdiept heeft in dat renteprobleem. Dat deed zij samen met Herbert Creutz, een Zwitser. Met name keken zij naar het herverdelingsmechanisme dat in dit financiële stelsel zit: tachtig procent van de bevolking is netto schuldenaar van tien procent van de bevolking. Er vindt voortdurend een transfer plaats van de tachtig naar die tien procent. Dat proces ontstond in eerste instantie in de opgaande fase van een conjunctuurcyclus, doordat de rijkste tien procent het vermogen laat werken door er rente voor te vragen. Deze rente wordt niet alleen betaald voor leningen. Ook in de prijzen van goederen en diensten zit een rentecomponent van 45 procent. Dit concludeerden Kennedy en Creutz uit onderzoek dat in 1983 werd verricht en in 2004 werd herhaald. Het is een soort cascade, waarbij uiteindelijk dat geld weer bij die kleine groep terecht komt. Anno nu is dat verminderd, want geld brengt nog maar heel weinig rente op. Maar als je voldoende vrij belegbaar vermogen hebt, kun je dat geld letterlijk voor je laten werken. De superrijken hebben hun investeringsfondsen: Blackrock, Carlyle, noem ze maar op. Dat zijn de instrumenten van de superrijken om een jaarlijks rendement op hun geld te maken van makkelijk vijftien, twintig procent.”

Broere pleit voor de oprichting van een niet-commercieel, niet-politiek 'publiek instituut' dat de kredietverlening van de banken overneemt, maar dan zonder renteheffing. De banken zelf kunnen zich dan volledig gaan richten op dienstverlening. „Dan heb je eindelijk iets waar je een bank op kunt afrekenen, namelijk op de kwaliteit van hun dienstverlening.”

Technisch failliet

De Nederlandse bancaire sector is nog steeds uiterst kwetsbaar, vindt Broere. Over het gerucht dat de Rabo-

Curriculum vitae

Naam

Ad Boere (Groningen, 1948)

Opleiding

Economie (RuG)

Werk

1975-1979
werkzaam in de chemische industrie

1979-1990
werkzaam bij een bank

Vanaf 1990
adviseur voor het mkb

1992-2009
docent financiering en financieel management

Vanaf 2007
auteur en spreker. Hij houdt een weblog bij: www.adbroere.nl

bank eigenlijk technisch failliet is vanwege haar vele slechte uitstaande leningen, merkt hij op: „Ik kan dat niet bewijzen. Maar als ik naar de balansen van de grote banken kijk en zie dat ze een voorziening voor oninbare kredieten hebben van één tot twee procent van een totale portefeuille van 500 miljard, kan ik alleen denken: nou, dat lijkt me weinig. Gesteld dat de oninbare kredieten geen anderhalve procent, maar acht procent zijn, dan is zo'n bank failliet. Want acht procent over 500 miljard is veertig miljard. Het eigen vermogen van ING is iets van 42 miljard; dat is

dan weggevaagd. Dat voorbeeld hebben we op Cyprus gezien bij de Laiki Bank en de Bank of Cyprus. Het ene jaar was er nog een voorziening nodig van ongeveer anderhalf procent. Twee jaar later bleek dat die tien procent had moeten zijn.”

Nieuwe crisis

Broere verwacht een nieuwe crisis. Als er niets verandert. „Het financiële stelsel is absoluut niet hervormd. De hoeveelheid schuld is ten opzichte van vóór de crisis wereldwijd alleen maar toegenomen: bij overheden, bij particulieren. Met name in de ont-

wikkelingslanden zijn de schulden sinds 2010 toegenomen van vier biljoen tot achttien biljoen dollar. Met die gigantische kwantitatieve verruiming van de FED (het geld 'bijdrukken' door de Amerikaanse centrale bank na de crisis van 2008, JT) is er heel veel geld bij de grote beleggers en investeringsbanken terecht gekomen. Zij hebben dat wereldwijd uitgezet, met name in die ontwikkelingslanden. Die zijn daarvoor zwaar in dollars in de schulden gekomen.”

„Ik denk dat de tijd die we hebben voordat er een heel diepe crash gaat

komen niet lang is. Ik denk dat op dit moment het zaakje nog met kunstgrepen drijvende wordt gehouden, maar dat het gigantisch en finaal mis gaat lopen. Dan ontstaat er een buitengewoon chaotische situatie, waarbij er veel lijden onder mensen komt. Zoals we ook in Argentinië eind jaren negentig hebben gezien, zoals we nu in Griekenland zien. Ik denk verder dat Nederlanders zeer illusionistisch denken dat wij hier op een paradijselijk eiland leven. Nederland is zo afhankelijk van het buitenland. Als daar iets heftigs gebeurt, komt er een golf over ons heen.”